

NIIN VAI NÄIN

korkeita kriittisiä vaatimuksia täyttävällä tavalla, on kuitenkin mielestäni keskeisempi. En kuitenkaan halua väittää, että raja näiden toimintamuotojen välillä on jyrkkä tai yksiselitteinen. (Erotukseksi Lahtisesta en muuten usko, että laitossarjat ovat sopiva kanava niille, jotka haluavat kääntyä 'maalikko'-lukijakunnan puoleen.)

Lars Hertzberg
filosofian professori, Åbo Akademi

“KOLMIOLEIPÄ ON NYT TRIANGELI SANDWICH.”*

Mikko Lahtinen herätteli viime numeron pääkirjoituksessa keskustelua muun muassa tieteen ja filosofian kansainvälisyydestä. Kysymys onkin tärkeä, varsinkin nyt, veräjän ollessa raollaan Eurooppaan.

Kansainvälisyys on tietenkin myös kansallisen tieteen elinehto, sillä mikään kansakuntahan ei elä omillaan, ilman suhteita ulkomaailmaan, joka elimellisesti muodostaa osan omaa kulttuuriamme. Toinen kysymys on sitten se, mitä kansainvälisyydellä tarkoitetaan ja mitä käsitys kansainvälisyydestä velvoittaa ja mitä se mahdollisesti sulkee pois. Emme voi ajatella, että olisi yhtä koherenttia kansainvälistä tiedeyhteisöä, joka pyhässä viisauudessaan mittaisi tieteen tuloksia. Pikemminkin tiedeyhteisö on läpeensä erilaisten intressipiirien, eri liikkeiden ja erilaisen kulttuurisen pääoman ympärille muotoutunut ristivetoinen joukko tutkijoita, joiden toiminta on “tutkijakollegoiden” näkökulmasta usein käsittämätöntä. Tämä ristivetoisuus näkyy jo yhden yliopiston sisällä ja kansallisella tasolla, saati sitten kansainvälisellä kentällä. Tällöin kansainvälisyyskin toteutuu siten, että professori kieltäytyy tapaa- masta laitoksen vieraana olevaa kansainvälisesti merkittävää tutkijaa vain siitä syystä, että on kokonaan toisilla linjoilla.

Erityisesti filosofialle tämä ristivetoisuus on keskeistä eikä suinkaan vain negatiivisesti käsitettynä. Pikemminkin moninaisuutta, erilaisuutta ja yhteensovittamattomuutta olisi jopa vaalittava, jotta illuusio konsensuksesta ei tulisi

läpinäkymättömäksi. Puhe yhdestä tiedeyhteisöstä ja erilaiset suoritusvaateet, jotka toteutetaan tässä yhteisössä, uhkaavat tätä monimuotoisuutta. Tiedeyhteisön kansainvälisillä kentillä tapahtuva kamppailu on loputonta, jossa eri filosofeja kahmitaan eri leireihin, eri liikkeet määrittävät filosofian kenttää ja jossa kieli ei suinkaan ole yhdentekevää. Tässä tietenkin tapahtuu myös hegemonisoitumista, jolloin jokin historiallinen liike määrittää tapaa tehdä filosofiaa ja myös sitä kieltä, mitä käytetään. Tämä ei kuulu filosofian luonteeseen, mutta olisi tekopyhää sanoa, etteikö näin olisi.

Hegemonia ei pelkästään määritä käytettyä kieltä, vaan kieli myös osaltaan rajaa tapaa tehdä filosofiaa ja tapaa ajatella. On puhuttu esimerkiksi paljon siitä, että **Martin Heideggeria** on mahdoton kääntää muille kielille hänen monimuotoisen saksan kielensä takia. Englantilaisen tradition piirissä ei pitkään ymmärretty **Ludwig Wittgensteinin** *Tractatus*-teoksen alun ja lopun suhdetta, joka saksalaisen ajattelun piirissä ei ole ollenkaan niin ongelmallinen. Amerikkalaiset taas kirjoittavat täysin eri tavalla kuin perussaksalaiset filosofit. Kieli ei missään nimessä ole neutraalia.

Tämä tuo mukanaan sen ongelman, että jos me painotamme esimerkiksi väitöskirjatasolla kansainvälisyyttä, eli sitä että väitöskirjat on kirjoitettava ulkomaan kielillä, niin suomalainen filosofinen ajattelu on yhä suuremmassa vaarassa. Suomen kieli on filosofisessa käytössä jo nyt ja pitkään miltei unohtunut. Nykyinenkin filosofinen sanasto on pääosin englantilais-latinalaista lainaa. Tämä ongelma ei ole mikään näennäinen, vaan tuo aitoa vaikeutta ymmärtää sekä itseämme että muuta Eurooppaa. Vai onko meidän ajateltava, että suomen kieli ei kelpaa filosofialle?

Volter Kilpi tunsii vuonna 1917 kielellisen kahtiajakoisuutemme kansallisenä onnettomuutenamme. Kansainvälisyysvaateiden takia tämä kahtiajako, hieman eri puutteissa, on jälleen ajankohtainen: todellisia kulttuuriarvoja toteutetaan kansainvälisillä kielillä, lähinnä englanniksi, ja tällä alueella puhutaan tieteestä ja kestävästä tutkimustuloksista. Kansallisia arvoja eli harrastajapiirien kiikkustuolisivistystä toteutetaan suomen kielellä. Kilpi, samoin kuin **J. V. Snellmankin**, kuitenkin näki, että todellinen sivistys voi syntyä vain kansallisista juurista, jossa suomen kieli on keskeisellä sijalla. Meidän ei ensisijaisesti pidä hankkia kulttuurista kompetenssia ulkoapäin. He oivalsivat, että vieras ei voi tulla omaksi pelkästään terminologiana, ellei se liity omaan kokemukseemme ja perustamme, jonka oma kieleemme osaksi muodostaa.

Filosofiaa voi syntyä vasta osana tätä kokemusta. Filosofia erityisesti ei ole tutkimustuloksia työntävää tiedettä. Tämä käsitys on hyväksytty jopa “kansainvälisessä tiedeyhteisössä”, mutta ei varmasti kaikkialla. Tällöin myös filosofian painopiste on kokonaan muualla

* Mainos Tampereen rautatieasemalla.

kuin *tutkimustuloksissa*. Filosofin tehtävä ei ole pitää huolta siitä, että tulosta tulee ja hommat hoituu. Filosofian ja filosofin tehtävä on huomattavasti laajempi ja heterogeenisempi ja sen luoteeseen kuuluu omien toimirajojen ja toiminnan arviointikriteerien kysyminen ja kyseenalaistaminen. Tällöin kansainvälinen tiedeyhteisö ei ole *a priori* tutkimuksen mitta ja mahdollisuus, jossa erilaiset "mielenkiintoiset probleemat" lentelevät. Kilpeä lainaten voisi sanoa, että tällainen suinpäinen kansainvälisyys koskee filosofeja, jotka ovat "pakotetut tutkimalla kokoomaan lausuntoja siitä kysymyksestä, joka kulloinkin tilapäisesti sattuu heitä askarruttamaan, ja sitten vasta he voivat ikään kuin jonkun filosofikongressin enemmistöpäätöksen valtuuttamina lausua lopullisen mielipiteensä siitä."

"<M>issä on olemassa erityinen kansakunta ja erityinen kieli, siellä on myös olemassa siemen ihmiskunnan uuteen kehitykseen, inhimillisen sivistyksen uuteen vaiheeseen, ja että niin muodoin erityinen kielikään ei ole kansakunnan satunnainen perintöosa, vaan kuuluu välttämättömästi tähän uuden kulttuurin vesaan, jonka vaalijana kansakunta on, kuten sen tuleekin olla." Näin kirjoitti Snellman *Saimassa* vuonna 1845. Käsitys oli, että kansakunta voi omalla kielellään osallistua sivistykseen ja antaa koko ihmiskunnalle jotakin kansakuntana. Näin kansainvälisen olisikin oltava kansainvälistä heterogeenisessä mielessä. Suomalainen keskustelu voisi antaa mahdollisesti jotakin omaleimaista koko ihmiskunnalle, edellyttäen tietenkin, että keskustelua ylipäätään olisi ja että filosofia otettaisiin vakavasti myös silloin, kun se ei ole englanninkielistä.

Jos osa suomalaisesta filosofiasta keskittyy pelkästään kansainvälisille markkinoille, se on erinomaista, mutta filosofiaa ei olisi väkisin suunnattava sinne, varsinkaan jos kansainvälinen tiedeyhteisö nähdään ongelmattoman kokonaisena tuomariketjuna. Tälle filosofialle voidaan esittää runoilijan kysymys:

"Menettää mitä voitkaan?"

Reijo Kupiainen
FM, suomentaja, Tampere